

Koolikiusamise kuus vastuolu

► Koolivägivalda suhtutakse tavaliselt, kuid ometi on see laialt levinud nii Eestis kui mujal maailmas. Eriti hästi tuleb vastuolu suhtumise ja tegeliku käitumise vahel ilmsiks koolikiusamise puhul. Kiusamist eristab muust koolivägivallast veel vähemalt kuus vastuolulist tunnust, mis teevad ka probleemi mõistmise ja lahendamise raskemaks.

Esiteks on kiusamine laiaulatuslik rahvusvaheline probleem, mis levib justkui epideemiana kõikjal, kus on koole. Koolikiusamist on uuritud nii Skandinaavias kui ka Etioopias ja Jordaanias. Nii et tegemist pole vaid kohaliku või harvaesineva murega. Eestis kannatab korduva koolikiusamise all umbes 8 protsenti tavakooli õpilastest.

LÖÖMAMEES JA PEKSUPOISS.

Teiseks on kiusamise puhul tegemist pideva ja korduva vägivallaga. Nagu medalil on kaks külge, on ka koolikiusamises kaks osapoolt – ohver ja kiusaja, löömamees ja peksupoiss. Need staatused on püsivad: klassis kiusatakse päevast päeva ikka ühtesid ja samu õpilasi ning ka kiusajad on ühed ja samad.

Õpilasel on kiusaja või ohvri seisusest raske välja tulla, sest tavaliselt on tegemist kuid või kogu aastasid kestvate probleemide ringiga.

Kolmandaks on koolikiusamine varjatud iseloomuga: kiusamisest teavad vähe nii õpetajad kui ka lapsevanemad. Kiusamise varjatust süvendab veelgi täiskasvanute hulgas levinud väärarusaam, et kiusamine puudutab vaid väheheseid lapsi, täpsemalt: kiusamine ei puuduta minu last. Paraku see nii ei ole – vanem või

KRISTI KÕIV,

Tartu Ülikooli pedagoogikaosakonna õppejõud

õpetaja lihtsalt ei tea kiusamise juhtudest. Kui löömameest pannaksegi tähele, siis ohver jääb tõenäoliselt vaatevinklist välja. Viimane ei otsi reeglina ise abi täiskasvanutelt ega ka eakaaslastelt, vaid tõmbub üha rohkem endasse, kogedes alaväärsustunnet ja üksildust.

POISID LÕOVAD TAVALISELT RUSIKA, TÜDRUKUD SÕNAGA.

Neljandaks on kiusamise puhul tegemist kahte liiki käitumisega: kiusamine võib olla avalik ja väljenduda füüsilises vägivallas, kuid võib olla ka vaevumärgatav psühholoogiline terror. Kaklemine, löömine, tagumine, asjade äravõtmine on vägivalla liigid, mis esinevad enamasti poistevahelistes kiusamises. Narritamine, nõokimine, pilkenimede panemine või kambast väljajätmine tulevad ette sagedamini tüdrukute puhul.

Vägivald, mis koolikiusamises valitseb, võib olla seega oma iseloomult vastuoluline – kas avalik või varjatud, omane rohkem

► Eestis kannatab korduva koolikiusamise all umbes kaheksa protsenti tavakooli õpilastest.

kas poistele või tüdrukutele. Seejuures on varjatud, psühholoogilist vägivallat ühelt poolt raskem taluda, teisalt jääbki see suure tõenäosusega varjatuks, mis süvendab probleemi veelgi.

KIUSAJA PROVOTSEERIB. Viienäks, koolikiusamine on provokatiivse iseloomuga. Levinud on müüt, et ohver provotseerib kiusamist oma käitumisega, kuid nii see paraku pole – kiusamise puhul on provotseerijaks hoopis kiusaja. Kiusaja või kiusajate kamp leiab tavaliselt tühise, otsitud põhjuse, miks kiusama hakata.

Edasi järgneb otsene psühholoogiline surve või mõnitamine. Näiteks tehakse halvustav märkus ohvri suurte kõrvade kohta. Kui nüüd ohver reageerib sellele ebatavaliselt või täiesti jaburalt, siis kiusamise provokatiivne muster katkeb ning kiusajal pole enam alust lüüa või edasi mõnitada. Näiteks võib kiusaja küsimusele: “Miks sul nii suured kõrvad on?” ohver vastata: “Sel-

lepärast, et sind paremini kuulda, Punamütsike.”

Kiusamise provokatiivne muster on humoorika vastusega sassi aetud ning kiusamise ahel katkenud, sest kiusajagi kardab teiste ees lolliks jääda, juhul, kui ta nalja peale vihastab.

VÕIMUSUHE JA VÄGIVALD. Üldiselt pole üksnes suured kõrvad või nõõrsaapad või mistahes välimuse aspekt piisavaks põhjuseks, et ühest õpilasest saaks teiste pilkealune. Selleks on jõud – kiusaja on tugevam või teda jutatakse tugevamana kui ohvrit. Seepärast on ohvri ennast märgatavalt raskem kaitsta või kiusaja eest põgeneda. Just sellistes tingimustes kiusamine aset leiabki, olgu see siis koridoris vahetunnis, kooliõuel või koduteel.

Viimaseks, kuuendaks vastuoluks koolikiusamise puhul on asjaolu, et ohver pole võimeline ennast kaitsma: kas selle tõttu, et tal on vähe jõudu või ta pole psühholoogiliselt endas kindel. Järelikult on ohvri aitamine seotud ennekõike tema eneseusu tugevdamisega, mis aga käib armastuse toel.

Ka kiusajate käitumise kirjeldamisel kehtib ahel, mis on seotud armastusega: vägivallad sünnitab vägivallat, vägivallad vähendab armastust. Koolikiusamine on ebavõrdsena tajutud võimusuhe, kus osapooled aitamine algab läheduse, soojuse ja armastuse suurendamisega suhetes, et intensiivistada ahela tekkimist: armastus vähendab vägivallat – armastus sünnitab armastust.

Koolivägivallast

• Inger Kraav, “Eesti lapsed kardavad surma” EPL 14.07.

